

Yttrande

Vänsterpartiet, Socialdemokraterna, Miljöpartiet

2023-10-23

14

Yttrande angående – Yrkande från D, M, L och KD angående uppdrag om stadenövergripande rutiner och arbetssätt för att säkerställa trygghet för barn och unga som är utsatta för hedersförtryck

Trots de stora insatser och många åtgärder som staden redan gör och har vidtagit, är hedersrelaterat våld och förtryck fortfarande ett utbrett problem i Göteborg och barn fortsätter att föras bort. Kampen mot hedersförtryck kräver ihärdighet både av staden och av andra samhällsaktörer.

Det rödgröna styret har en tydlig inriktning i budget 2023 och 2024 att arbetet mot hedersförtryck ska förstärkas och avsätter resurser till detta. Det är av stor vikt att samarbetet mellan skola, socialtjänst och andra verksamheter för barn och unga fungerar för att förebygga och förhindra våld och förtryck. Det är också prioriterat att socialnämnderna arbetar systematiskt med löpande utbildningsinsatser och handledning om våld och hedersförtryck för att upprätthålla kompetensen, särskilt på grund av den fortsatta stora personalomsättningen i vissa delar av socialtjänsten. På nämnd- och styrelsenivå finns kunskap om hur hedersförtryck yttrar sig i den egna verksamheten och vilka åtgärder som behöver förstärkas. Stadens arbete för att motverka att barn och unga utsätts för hedersförtryck måste i högre grad komma till uttryck i konkreta åtgärder – inte i att öka antalet skrivningar i kommuncentrala dokument. I grundskolenämnden har exempelvis redan politiska initiativ tagits, i bred politisk enighet, för att motverka att barn förs bort ur skolan.

Stadsledningskontoret inväntar resultaten av utvärderingen av Göteborgs Stads plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck 2020-2023 och kommer att återkomma till kommunstyrelsen med en bedömning kring hur föreslagna och eventuellt nytillkommande åtgärder bör omhändertas. Kommunstyrelsen kommer att få ta ställning till stadsledningskontorets förslag på revidering av planen, och ställningstagande kring hur Stadsrevisionens granskning av stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck bör omhändertas, i december 2023.

Det är angeläget att Göteborgs stad gör allt vi kan för att motverka alla former av våld och förtryck. Det kräver dock att arbetet är sammanhängande, strukturerat och baserat på kunskap, erfarenhet och analys av vilka åtgärder som har bäst effekt. Vi avser att återkomma till frågan med ett samlat grepp i december, och avslår detta yrkande för att undvika parallella processer som i slutändan inte gynnar göteborgarna.

Yrkande

2023-10-19

Ärende nr: SLK-2023-00886

Yrkande angående – Uppdrag om stadenövergripande rutiner och arbetssätt för att säkerställa trygghet för barn och unga som är utsatta för hedersförtryck.

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen och kommunfullmäktige:

1. Kommunstyrelsen får i samverkan med Socialnämnd Centrum i uppdrag, att tillsammans med Socialnämnd Nordost, Hisingen och Sydväst samt Förskolenämnden, Grundskolenämnden och Utbildningsnämnden, upprätta rutiner och arbetssätt för en effektiv och god samverkan i alla ärenden som rör hedersrelaterat våld- och förtryck.
2. Kommunstyrelsen får i samverkan med Socialnämnd Centrum samt Grundskolenämnden i uppdrag att ta fram en utbildning anpassad till grundskolepersonalen i hedersrelaterat våld och förtryck.
3. Kommunstyrelsen får i samverkan med Socialnämnd Centrum samt Grundskolenämnden i uppdrag att ta fram en enhetlig beredskap- och handlingsplan utformad för grundskolan (likt förslaget i yrkandetext nedan), för att kunna hantera alla de praktiska och principiella frågeställningar som aktualiseras av hedersproblematiken i Göteborgs grundskolor.

Yrkandet

Skolan är den instans där det allra viktigaste förebyggande arbetet runt hedersrelaterat våld och förtryck sker. För barn och unga som lever under hedersförtryck är skolan och förskolan en fristad. Dit når inga kontrollerande ögon och personalen behandlar alla lika. Åtminstone i teorin. I praktiken har hederskulturen tagit sig in även där. Rektorerne är ytterst ansvariga för att skolan har en beredskap och en handlingsplan för att hantera de praktiska och principiella frågeställningar som aktualiseras av hedersproblematiken. En hantering på skolan som bygger på normala rutiner i elevvårdsärenden kan i vissa fall allvarligt skada den enskilda ungdomen – om hon/han är utsatt för hedersrelaterat våld. En fortbildning av skolpersonalen i hedersrelaterat våld och förtryck framstår i dagsläget som en närmast akut och väsentlig uppgift.

Det är lika viktigt att göra eleverna medvetna om problematiken. I den mån skolan förfogar över elevvårdspersonal bör den gruppens behov av fortbildning i första hand uppmärksammas eftersom det vanligtvis är någon ur den personalgruppen som kopplas in i dessa fall. Grundbulten i såväl framtagandet av en handlingsplan som vid tillämpning ligger i en tydlig arbetsorganisation.

Alla på skolan ska veta vem som gör vad i olika skeenden och situationer av hedersproblematik. Detta material kan exempelvis vara samlat i en "krispärm" som är lättillgänglig för alla.

Avsikten med ett sådant dokument är att vara ett stöd i skolans uppdrag att motverka kränkningar av mänskliga rättigheter samt att ge vägledning i enskilda typfall av hedersrelaterat våld och förtryck.

Alla skolor möter inte i sin vardag ungdomar som är utsatta för förtryck i hederns namn, men med utökad kunskap är skolans personal förberedd om de längre fram kommer i kontakt med hedersproblematik. Det yttersta ansvaret ligger på varje enskild rektor och skola att utifrån lokala överväganden ta ställning till vilka behov som finns av förebyggande och akuta insatser. De rubriker som presenteras här nedan är allmänna förslag som kan vara till hjälp vid utarbetandet av handlingsplaner för detta angelägna område:

Skolans uppgift och ansvar är att agera förebyggande

Enligt skollagen och i för- och grundskolans läroplaner skall skolan arbeta för att främja jämställdhet mellan könen. Detta innebär att skolan behöver agera för att

- Ge klara signaler om att skolan bekämpar alla former av förtryck, inklusive hedersförtryck
- Skolan i sin information och undervisning om demokratiska och mänskliga rättigheter även behandlar och motverkar förtryck och brott som sker i hederns namn.
- Särskilt påverka pojkarnas attityder om mänskliga rättigheter, jämställdhet och kvinnors rättigheter.
- Ge elever konkret information om rätten att bestämma över sina liv och samhällets stöd i olika former.
- Ge självklar plats i regelbunden fortbildning för kunskap i Sveriges lagar mot könsstämpling och oskuldskontroller.
- Stärka flickors och unga kvinnors självförtroende och mod till att försvara sina mänskliga rättigheter.
- Samverka i det förebyggande arbetet med andra verksamheter och föreningar.
- Motverka föreställningar och förväntningar på hur man skall vara som flicka respektive pojke.

I samarbetet och kontakt med föräldrarna:

Skolan bör informera om skolans och samhällets syn på brott mot de mänskliga rättigheterna, den inkluderande rätten att bestämma över sina liv. Varje skola bör ha en handlingslinje för när och hur hedersproblematiken ska tas upp med föräldrarna, till exempel enligt följande hållpunkter:

- Alla föräldrar bör återkommande informeras om skolans och samhällets syn på mänskliga rättigheter och jämställdhet, samt om flickors rätt att bestämma över sina liv och kroppar.
- Informera skriftligen på modersmålet vilka lagar och konventioner som anknyter till förtryck i hederns namn. Den svenska lagen om förbud mot könsstympning ska obligatoriskt upplysas om på föräldramöten eller i andra sammanhang då föräldrar samlas i skolan.

I samarbete med socialtjänsten:

Bör skolan utveckla direkta personkontakter och samtala om olika uppgifter i arbetet för utsatta flickor. Sök modeller för information utan anmälan och klargör frågorna runt anmälan. Hur kan elevernas misstänksamhet mot kontakter med socialtjänsten brytas? Kan socialtjänsten medverka i skolan? Kan skolan tillsammans med socialtjänsten utveckla "anonyma små samråd" liknande de som förekommer vid sexuella övergrepp?

I samarbete med polisen:

Bör skolan ha kontakter med områdesansvariga poliser. Samtala om vad skolan respektive polisen gör. Hur och när kan polisen medverka till stöd för utsatta elever?

Skolans uppgift och ansvar är att reagera vid upptäckt av hedersrelaterat våld.

En förutsättning för att skolan ska kunna gå in och hjälpa ungdomar som utsätts för hedersrelaterat förtryck är att någon på skolan ser och förstår vad som händer. Att upptäcka ungdomar utsatta för hedersförtryck är därför en viktig uppgift för skolan. Det är här nödvändigt att skolans personal har en grundkunskap om hederskulturens mekanismer, dess patriarkala bakgrund och dess kollektiva och kompromisslösa krav på flickors kyskhet. Skolan behöver även en särskild kunskap inom vilka etniska grupper som hedersförtryck förekommer. Skolans personal behöver över tid uppmärksamma elever från hederspåverkade grupper.

Exempel på viktiga observationspunkter kan vara:

- Får eleven delta i all undervisning, inklusive idrott och sex & samlevnad?
- Får eleven vara med på skolresor och lägerskolor?
- Måste eleven ljuga om vilka eleven umgås med, fritidsvanor och dylikt?
- Hur ser elevens studiemotivation och koncentration ut över tid?
- Är eleven och oförklarligt ledsen eller orolig?
- Uppvisar eleven symptom som tex sömnsvårigheter, huvudvärk eller magont?

- Talar eleven om att hon blivit utsatt för oskuldskontroller hemifrån?
- Är eleven utsatt för någon form av bevakning, till exempel från en bror på skolan?
- Verkar eleven oförklarligt rädd för något/någon?
- Talar eleven om problem hemma eller sin ofrihet i termer som "vår kultur kräver"?
- Talar eleven om att förlova sig eller gifta sig trots att hon/han är ung och inte är klar med skolan? Är partnern någon som eleven rimligen inte kan känna särskilt väl?

Om personalen ser några av dessa tecken måste skolans personal, lärare eller elevvårdspersonal våga samtala med ungdomen om elevens allmänna situation. Våga fråga om vilka krav som riktas mot eleven från föräldrarna. Vad tycker föräldrarna om en dotters fortsatta skolgång och framtida äktenskap? Vad är det som kommer att hända om hon bryter mot dessa krav?

Även här bör pojkarnas situation uppmärksammas då pojkar också kan vara utsatta för tvångsäktenskap. Anser föräldrarna att familjens heder skulle skadas om barnet går en egen väg? Det är också viktigt att ta hänsyn till elevens sexuella läggning eftersom homosexualitet kan innebära att hedersproblematiken förstärks ytterligare.

För att kunna värdera risker och möjligheter i olika alternativ är det till hjälp att göra en analys och bedömning av elevens kontaktnät samt hennes/hans förmåga att på ett realistiskt sätt bedöma konsekvenserna av olika alternativ.

Exempel på handläggningsrutiner vid olika former av förtryck i hederns namn.

Om ungdomen bedöms vara utsatt för ett starkt hedersrelaterat förtryck eller brott i hederns namn ska skolan reagera. Följande situationer och handlingslinjer kan vara till stöd för berörd personal. Inledningen och förslagen på insatser grundar sig på om ungdomen är myndig eller ej och om brott har begåtts eller inte.

Om en omyndig ungdom utsätts för olaga tvång, hot eller våld:

Märker skolan att den omyndiga ungdomen är utsatt för olaga tvång, hot eller våld måste berörd lärare berätta om att hjälp finns och uppmuntra ungdomen att ta kontakt med elevhälsovården. Berörd lärare måste även informera elevvårdspersonal, som i sin tur måste söka kontakt med ungdomen och erbjuda hjälp enligt en utarbetad stödmetod.

- Ta ungdomens information på stort allvar.
- Kontakta socialtjänsten för en preliminär bedömning av situationen. Tänk på att en anonym konsultation kan ske utan att en utredning öppnas. Om den som lämnar uppgifterna är osäker och otrygg kan en initial anonym konsultation underlätta en bedömning av anmälningssituationen.
- Anmäl till socialtjänsten och eventuellt polisen. Tänk på att anmälan till socialtjänsten bör göras skriftligt. Detta är ett bra sätt att själv bli medveten

om vilka uppgifter som lämnas. Dokumentera det som framkommit under arbetets gång som information för de som övertar stödansvaret och vid en eventuell rättegång. Varje skolas uppgift: att ange ansvars- och uppgiftsfördelning

Vilka personer på skolan skall engageras när ungdomen eller den unga kvinnan/pojken saknas eller bedöms vara utsatt för brott?

- Vilka är kontaktpersoner inom socialtjänsten?
- Vilka poliser skall kontaktas i dessa ärenden?
- Hur skall samarbete se ut mellan skola, socialtjänst och polis? Hur följs samarbetet upp?

Om en omyndig elev inte utsatt för brott- men är ett barn i riskzon

När brott inte skett finns tid för förändring och utveckling. Avgör om det rör sig om tonårsproblem eller hedersförtryck genom att exempelvis ställa följande frågor till ungdomen:

- Hur begränsas elevens livsrum?
- Vilka regler och krav gäller för eleven i hemmet?
- Vilka bestraffningar sker vid regelbrott?
- Är eleven utsatt för bevakning?
- Har föräldrarna bestämt hennes/hans framtid vad gäller utbildning, boende och äktenskap?

Lyssna av ungdomens krav och syn på sina rättigheter.

Överensstämmer ungdomens krav med de regler och krav som familjen riktar mot henne/honom? Vilka alternativ ser eleven i sin framtid? Hjälプ ungdomen förstå innebörd och konsekvenser av olika alternativ som att exempelvis:

- Underordna sig och godta föräldrarnas krav och regler. Godta en del krav, men slåss för sina rättigheter på andra områden.
- Helt ta avstånd från föräldrarnas krav och regler.
- Fly från familjen innan ungdomen fyllt 18 år, utan att lagbrott skett, utan att hon/han försökt förändra förhållandena och utan avslutade studier.

Att lämna familjen innan ungdomen fyllt 18 år, utan att lagbrott skett, utan att hon/han försökt förändra förhållandena och utan avslutade studier. Hjälプ ungdomen belysa

olika aspekter av förekommande alternativ och ge ungdomen därefter stöd för det val hon/han gör. Det är elevens ställningstagande som hon/han själv måste besluta om.

Stöd elevens egna val, elevens medvetenhet och egen kraft genom att exempelvis:

- Samtala om varför eleven vill gå en egen väg, lär eleven att se sin frigörelsekamp som ett försvar för mänskliga rättigheter och jämställdhet mellan kvinnor och män.
- Belysa fördelarna med att inte bryta med familjen före 18-årsdagen och att avsluta studierna med så bra resultat som möjligt.
- Gör ungdomen medveten om vad som händer med familjen om hon/han bryter sig ur systemet. Hur drabbas mamma? Syskon? Vilka knep kommer att användas för att få henne/honom tillbaka?
- Gör ungdomen medveten om riskerna som kan finnas under lång tid. Vilka skyddsåtgärder finns och vilket skydd behöver hon/han?
- Samtala om hur föräldrarnas inställning till ungdomens frihet skulle kunna förändras. Diskutera taktik för detta förändringsarbete: Vilka argument är bra att använda? Vilken tidpunkt är lämplig? Hur ska det läggas upp? Vilka personer är viktiga att påverka först? Vilka kan hjälpa eleven med att påverka föräldrarna?
- Vara ungdomens återkommande stöd.
- Dokumentera vad som framkommit under arbetets gång. Dokumentationen kan vara viktig kunskap vid rättegångar och för de som tar över stödansvaret.

En nätverksanalys är viktig

För att kunna värdera risker och möjligheter i olika alternativ är det till hjälp att göra en analys och bedömning av ungdomens kontaktnät som i exempel:

- Vilka är de hotande, hedersförsvarande personerna som förtrycker ungdomens rättigheter? Är det nära släkt i eller utanför Sverige eller andra personer eller grupper?
- Vilka närstående är neutrala eller positiva till hennes/hans krav på förändring?
- Vilka kamrater kan eleven lita på som ställer upp?
- Har eleven en pojkvän/flickvän? Är denne ett stöd eller en belastning i frigörelsen?
- Vilka andra vuxna i eller utanför den egna gruppen litar eleven på som kan bli ett framtida stöd?

YRKANDE

D, M, L, KD

Datum: 2023-10-11

Ärende: NYTT

Yrkande angående – Uppdrag om stadenövergripande rutiner och arbetssätt för att säkerställa trygghet för barn och unga som är utsatta för hedersförtryck.

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen och kommunfullmäktige:

1. Kommunstyrelsen får i samverkan med Socialnämnd Centrum i uppdrag, att tillsammans med Socialnämnd Nordost, Hisingen och Sydväst samt Förskolenämnden, Grundskolenämnden, ta fram stadenövergripande rutiner och arbetssätt, utifrån gällande lagstiftning, som ska tillämpas i de fall där det föreligger en risk att barn eller unga kommer föras utomlands av hedersrelaterade skäl som tex könsstympling, uppfostringsresor eller tvångsäktenskap.
2. Kommunstyrelsen får i samverkan med Socialnämnd Centrum i uppdrag, att tillsammans med Socialnämnd Nordost, Hisingen och Sydväst, ta fram stadenövergripande rutiner och arbetssätt som ska tillämpas vid omhändertagande pga. hedersförtryck, enligt gällande lagstiftning för att säkerställa en trygg placering.
3. Kommunstyrelsen får i samverkan med Socialnämnd Centrum i uppdrag, att tillsammans med Socialnämnd Nordost, Hisingen och Sydväst samt Förskolenämnden, Grundskolenämnden och Utbildningsnämnden, upprätta rutiner för samverkan i ärenden som rör hedersrelaterat våld- och förtryck.

Yrkandet

I Stadsrevisionens granskning kring hedersrelaterat våld- och förtryck som presenterades 19 september 2023, framkommer att Göteborgs stads arbete mot hedersrelaterat våld- och förtryck är otillräckligt och behöver utvecklas. De föreslagna åtgärderna från Stadsrevisionens granskning ligger i linje med yrkandet som lades av D, M, L och KD i kommunstyrelsen 7 juni 2023. Yrkandet föreslog att det skulle tas fram stadenövergripande rutiner och arbetssätt för socialtjänsten i de fall där det föreligger risk att barn eller unga kommer föras utomlands av hedersrelaterade skäl samt vid LVU-beslut kopplat till hedersförtryck. Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet valde att avslå yrkandet med hänvisning till att ”fler politiska uppdrag om redan pågående arbete inte kommer göteborgarna till nytta utan snarare skapar fler parallella processer.”

Stadsrevisionens granskning har identifierat tydliga brister i samverkan mellan de fyra Socialnämnderna och Förskole- Grundskole- samt Utbildningsnämnden, vilket kan resultera i att barn och unga som drabbas av hedersvåld riskerar att inte få det stöd och den hjälp de behöver.

Arbetet med utredningar, stöd och skydd behöver utvecklas och den interna samverkan och uppföljningen behöver bli bättre och mer likvärdig över staden. Göteborgs Stad har identifierat ett behov av fördjupad kunskap och har infört särskilda ”resursteam heder” men det finns en risk att dessa satsningar blir ineffektiva om inte resursteamens kunskap och erfarenheter tas tillvara på ett effektivt sätt. Bristen på central styrning har till exempel inneburit att resursteamerna har utvecklat olika arbetssätt. Gemensamma rutiner kan förbättra det arbetet.

Hederskulturen och dess tillhörande våld- och förtryck är ett akut problem för många barn och unga och måste tas på allvar. Med anledning av de alarmerande uppgifterna som framkommit i Stadsrevisionens granskning väljer vi därför att lägga ett utökat likalydande yrkande som det från 7 juni 2023, med förhoppningen om att en bred majoritet ställer sig bakom ytterligare insatser för att motverka hedersvåld och förtryck i staden. Barn och unga måste få kunna växa upp fria från hedersförtryck.